

ANEM AL CAMP A PATIR Isidor Cònsul

I) INTROIT PRIVAT

Un dia de primavera de 1990 vaig anar a Manacor per presentar *Panorama amb home*, el recull d'estudis sobre Miquel Àngel Riera que, coordinat per Basilio Baltasar, havia estat publicat pel Govern Balear. Aquella tarda, la secció de bàsquet del Barça jugava una semifinal de la Copa d'Europa de les que, l'endemà, plantat a la final, acabava perdent. Parlo de l'equip dels Epi, Sibílio, Solozàlabal, Norris i companyia, i pel que fa al cas el rival era el Maccabi de Tel Aviv. A l'aeroport de Palma m'esperava Miquel Àngel Riera amb l'objectiu de passejar-me una estona per l'illa i fer temps fins a l'hora de la presentació. Ja sortíem de l'aeroport que em va comentar, com qui no vol la cosa, que no es trobava fi i que havia passat una mala nit. Sense pensar-m'ho dues vegades vaig pregar-li de canviar el projecte d'excursió que havia previst i anar a casa seva, on ell es podria estirar un parell d'hores mentre jo veia el Barça-Maccabi a la TV. El silenci va envair breus segons l'interior del cotxe: el va arrambar a la vorera, va deixar el motor al ralentit i em va guaitar fit a fit per demanar-me, amb una punta de recel, si a més del bàsquet també m'agradava el futbol. L'aire de tristesa se li havia esbandit i una discreta llapissada de color anava il·luminant el seu posat de bonhomiosa melangia a mesura que el feia sabedor de la meva antiga militància culé. Vam veure el partit, li van passar tots els mals amb la folgada victòria blaugrana –tots dos sabíem que el desencís de la derrota quedava per a l'endemà- i em va fer confessions curioses: que era padrí de bateig de Miquel Àngel Nadal, raó per la qual el jugador del Barça duia el seu mateix nom, i que havia intervingut en les negociacions del fitxatge, sobretot quan el Madrid havia manifestat el seu interès a contractar-lo. Quan podia s'escapava de l'illa a veure partits al Nou Camp però ho duia amb una severa reserva, com una penitència personal que embolicava, en un mateix paquet de cap de setmana, amb l'obligació de visitar exposicions i fer presència a actes culturals concrets. La disfressa de la discreció era una qüestió d'imatge, convençut que la flaca esportiva no s'adeia amb la finesa d'esperit i la coherència d'escriptor ambiciós que donaven entenent els llibres que publicava.

Amb vint anys de retard, Miquel Àngel Riera volava amb l'ala ferida per aquella definició transcendent de la cultura que establia divorcis entre la intel·ligència i l'esport. A cavall dels darrers seixanta i primers setanta, el fenomen de masses que penjava del futbol es va carregar de connotacions pejoratives i d'encegament davant de la realitat. Així ho vam patir la gent del meu temps en els anys d'Universitat. Els esquemes

marxistes i una semàntica que només vam saber pair a mitges parlaven del futbol com a alienació, i el Barça, per més que fos més que un club i la metàfora d'un grapat de frustracions, entrava en la torna del mateix cistell. Dúiem resignats la contradicció de patir cada setmana pels resultats esportius i defugir, al mateix temps, la temptació de veure els partits a la televisió o a l'estadi. En comptes d'anar al futbol, ens tancàvem a avorrir-nos en cinemes d'art i assaig, on tampoc no enteníem gran cosa però ningú no gosava ni insinuar-ho. La modernitat dels anys previs a la mort del dictador fou d'una tediosa transcendència, l'imperi d'una serietat avorrida i la imposició de la força de la raó sobre l'espontània llibertat dels sentiments. Sort que de tant en tant anàvem de cap de setmana a Perpinyà i falcàvem les maratons de cinema polític entrellucant les primeres pel·lícules eròtiques de la nostra vida.

A les envistes de 1975 i el dictador a les acaballes, alguns vam començar a llegir Foix amb retard, i papers menors de Carles Sindreu, campió de tennis i poeta d'avantguarda, que amb l'oda de Rafael Alberti al porter Platko – *tigre ardiente en la yerba de otro país (...) oso rubio de sangre, / desmayada bandera en hombros por el campo.* – van actuar de falques de canvi a uns esquemes mentals que retrobaven la modernitat de l'esport en la literatura i en la societat catalanes d'abans de 1936. Des d'inicis de segle, entre pinzellades noucentistes i estirabots d'avantguarda, la pràctica dels exercicis gimnàstics havien mirat la Grècia clàssica i els ideals d'una formació humana integral. Però d'una manera paral·lela, experiències com l'esport, l'automobilisme i l'aviació lligaven la falera de la novetat tècnica, la devoció futurista per la velocitat i l'aventura d'un hipotètic món nou que va trobar el seu poeta en els cops de síntesi de J.V. Foix a *Sol, i de dol*. El descrèdit del futbol quan era analitzat com a factor d'alienació burgesa i instrument al servei del règim –amb el paral·lelisme barat del pa i circ- va prendre nous rumbos i devia ser llavors, si fa no fa, quan va arribar el primer i millor exemplar de la collita holandesa, Johan Cruyff, i aquell 0-5 al Camp del Madrid que encara compta com una venjança a la dissort de la pròpia història. Per a la gent del meu temps, el Barça mític de les cinc copes no passava de la referència boirosa que explicaven els adults quan érem infants. Després de tots els anys de sequera, entre 1960 i 1974, el nostre moment de glòria arribà amb les genialitats de l'holandès en la seva primera temporada com a jugador. Ja més granats, en oferí una versió més madura i generosa amb les regnes d'entrenador a la mà: l'enjòlit de les tres lligues agòniques i el cop de gràcia de la Copa d'Europa.

II) MÉS QUE UN CLUB

Del segle d'història carretejat fins ara, una setantena llarga d'anys han estat puntejats per l'extensió de contingut ciutadà i polític que defineix l'expressió "més que un club". En els inicis, el Barça només fou l'esnobisme modern d'uns joves *sportmens* i una penya més aviat reduïda de seguidors -253 socis la temporada 1903-04- que es van anar fonent fins als 38 de l'any 1908, en la primera crisi important del club. La represa arribà amb el dinamisme del fundador Joan Gamper que assumí la presidència de l'entitat a finals d'aquell mateix 1908. Gamper combinava una voluntat de ferro amb un sentit bonhomiós de les relacions públiques i era defensor entossudit de l'esport amateur. Va ser president en quatre tongades entre 1908 i 1924, i va tractar amb exquisida elegància els detalls que vinculaven l'esport a un sentit cívic i de finor ciutadana. Passat l'ensurt de 1908, els engranatges esportius i socials del F.C. Barcelona començaren a consolidar-se fins a esdevenir una notable realitat popular al final de la segona dècada de la seva història. En la temporada 1919-20, el club tenia un actiu de 4.500 associats i aquell any, el fitxatge de dos jugadors excepcionals, Josep Samitier i Ricard Zamora, coincidí amb un equipàs que encara compta com un dels millors de la història amb els Alcàntara, Galícia, Torralba, Coma, Plaza, Vicent Martínez, Sancho, Piera i Vinyals.

A inicis de la dècada dels vint es documenten els primeres problemes sorgits d'aquesta connexió entre esport i societat. El 18 de febrer de 1923, l'homenatge al fundador Joan Gamper es convertí en un esdeveniment ciutadà de primer ordre. El Barcelona s'enfrontà a una selecció catalana i, a banda del partit, hi hagué una lluïda actuació de l'Orfeó Gracienc i de la Banda Municipal dirigida pel mestre Lamote de Grignon. Al vespre, la festa s'arrodoní amb una funció a "Eldorado" amb la participació d'artistes tan populars com Pilar Alonso i Emili Vendrell. El "Consell Permanent de la Mancomunitat de Catalunya" s'adherí a l'homenatge i el text, signat per Josep Puig i Cadafalch, s'adreçava a Joan Gamper remarcant que havia *sabut donar a les manifestacions esportives del nostre poble un alt sentit de dignificació ciutadana i una eficàcia encoratjadora. Al vostre amor per la cultura física hi haveu sabut afegir els mòbils del patriotisme. Estranger per la naixença, vos haveu compenetrat amb els sentiments i ideals del nostre poble i per això els catalans us estimen com a un fill de la nostra terra (...)*

Un sentiment similar devia planar sobre el camp de Les Corts, el 14 de juny de 1925, amb Francesc Cambó i Lluís Millet a la llotja, el dia que el Barcelona i el Júpiter

jugaven un partit d'homenatge a l'Orfeó Català. A la mitja part, el programa preveia l'actuació musical d'una banda de l'esquadra anglesa que havia de començar amb els himnes d'Espanya i del Regne Unit. Així que sonaren els primers acords de la Marxa Reial, l'estadi va esclatar en una immensa xiulada que féu interrompre la música. Per contra, els xiulets es convertiren en aplaudiments quan començaren els aires de l'himne britànic. El F.C. Barcelona guanyà el partit per 3 a 0, però l'aldarull portà cua. Joaquim Milans del Bosch, governador militar de Catalunya, clausurà durant sis mesos *el funcionamiento de esta sociedad, no pudiendo durante dicho tiempo dar espectáculo ninguno, ni concurrir a otros como tal asociación, ni usar los emblemas ni distintivos de la sociedad*. Entre altres raons, el text argumentava que no s'havien fet bé els papers de l'autorització del partit contra el Júpiter (*pedido a este Gobierno el oportuno permiso por el súbdito suizo don Juan Gamper para celebrar un partido el día 14 de los corrientes, lo hizo omitiendo que se trataba de un homenaje al Orfeó Català*), però també deixava clar que la maror venia de més lluny. Allò que més coïa era que l'entitat s'anava significant pel seu desafecte al sentiment espanyol i combregava amb *ideas contrarias al bien de la patria*. Per acabar-ho d'adobar, aquesta tendència s'havia accentuat *con motivo de la victoria alcanzada en el campeonato, rehuyendo citar el nombre de España y llamándole impropiaemente campeonato peninsular*.

El tancament de Les Corts compta com el primer incident de relleu en aquest nus complex d'esport, ciutadania i catalanisme que suposa el Barça, i l'episodi més substantiu en la progressiva conversió del club en una metàfora del país, Catalunya, que encara branda. D'ençà 1925, el decurs de la història s'ha carregat de greuges i accidents que han acabat d'apuntalar la realitat de la metàfora i arrodonir el contingut del "més que un club". Alguns d'aquests fets, com ara l'execució del president Josep Sunyol, diputat d'Esquerra Republicana de Catalunya, en els primers dies de la Guerra Civil a la serra del Guadarrama, fou, segons els historiadors, un episodi aliè a la dinàmica de l'esport. No així, en canvi, la llista de vexacions que patí el club acabada la guerra: començant per la vergonya del 9 de juliol de 1939, que si bé va permetre reobrir el camp de Les Corts, fou després d'una cerimònia de desgreuge pel passat catalanista de l'entitat i de la preceptiva adhesió als principis del Movimiento. Altres detalls guardats per la memòria històrica són la imposició del president Enrique Piñero, marquès de la Mesa de Asta, nomenat a dit pel Consejo Nacional de Deportes amb el mandat d'espanyolitzar el club; l'obligació de reduir a dues les quatre barres vermelles de l'escut, i l'ordre de canviar el nom de l'entitat ("club de futbol" en comptes de "futbol club"), argumentant, amb raó, que F.C. Barcelona era una traducció

matussera de l'anglès. Ferides que no tanquen, que fan pòsit en el record col·lectiu, i que tard o d'hora actuen de bumerang contra qui les han generades. Això sense comptar la successió de greuges esportius que van de l'escàndol de l'11 a 1 al camp del Madrid, en el partit de tornada de la final de Copa de 1943, els embolics del'afer Di Stefano i la xavalla dels arbitratges de jutjat de guàrdia, dels quals la memòria popular recorda, com a model i paradigma, el penal inexistent, xiulat al Nou Camp per Emilio Guruceta, en un partit contra l'enemic més simbòlic, el Reial Madrid.

III) ÈTICA I ESTÈTICA

Anar a l'estadi a veure un partit de futbol és un espectacle que va molt més enllà dels vint-i-dos parells de cuixes sobre el rectangle de joc i rere una pilota. En la funció hi entren els milers d'espectadors que conformen l'aparador més representatiu de la societat catalana, un enorme fòrum popular on tothom es reconeix, d'entrada, per la seva condició barcelonista. S'ha dit que ser del Barça equival a un reconeixement d'identitat i dur el carnet del club a la butxaca ve a ser com una patent dels valors més singulars del país, el d'una catalanitat oberta, tolerant i integradora. El primer apunt d'allò que podria ser la psicologia col·lectiva de l'entitat el conforma el seu caràcter plural, en la línia d'un himne que diu *tant se val d'on venim / si del sud o del nord ...* Per raons similars, el seguidor del Barça té clar que el club no és propietat de ningú i que el patrimoni més preuat es troba en la pròpia història i en el seu profund arrelament en la societat catalana.

Una tarda de partit a can Barça et fa adonar, per poc observador que un hom sigui, que per les venes del club hi corre una sensibilitat mediterrània que fa difícil triar entre ètica i l'estètica. Una no val sense l'altra. Bona part dels seguidors blaugrana defensen que no n'hi ha prou guanyant, també s'ha de jugar bé. En la mesura que el club es transvesteix de metàfora de la identitat col·lectiva, als successius equips se li exigeix el capteniment i les traces d'una manera de ser: que tinguin la vocació d'equip guanyador, però també la voluntat de jugar amb estil propi i oferir un espectacle presidit per la pròpia bellesa de l'esport. No hi fa res que s'acabi perdent una pilota si abans s'ha trenat una jugada elèctrica o algun jugador ha estat capaç de fer una passada de quaranta metres i al peu mateix del company. Guanyar és important, sobretot al Reial Madrid perquè el sentit de la metàfora sigui el més rodó possible, però no n'hi ha prou. Per aquesta raó, el mite culé més recent, l'anomenat "dream team" de l'època de Cruyff com a entrenador, es basava en la referència d'un patró de joc i una manera d'entendre l'esport com a espectacle: un futbol creatiu que era conseqüència

de la qualitat tècnica dels jugadors, d'un estil de control i de moviment ràpid de la pilota, i de la intel·ligència futbolística dels dos o tres líders de l'equip. A estones, el resultat era d'una brillantor única.

Per això anem al camp a patir. Perquè demanem que l'equip ens redimeixi, guanyant, de la pròpia dissort com a col·lectivitat nacional, i perquè a més s'exigeix dels jugadors qualitat i espectacle. Guanyar un partit, i més encara si és sobre els enemics més significats, duu la torna d'una victòria moral en termes històrics i polítics. A l'estadi no si juga només una competició esportiva, també s'hi especula la possibilitat de ser o no ser: sobre la gespa hi planen els fantasmes de les frustracions col·lectives i s'hi vol resoldre, encara que només sigui en la virtualitat de l'esport, una manera i un estil de ser. Per això els equips a més de guanyar han de convèncer, i als entrenadors que marquin la diferència diferencial d'un estil propi.

Anem al camp a patir perquè tot plegat és prou complex, perquè a vegades no ens ho acabem de creure i perquè les ensopegades han estat èpiques. Davant de qualsevol partit, així que sembla que van maldades, o que l'equip mandreja i no juga prou fi, prenen cos les ombres de la frustració, els dubtes i les pors antigues que es concreten en dues expressions populars: allò de "ja hi som" i "avui patirem", dites sempre en el sentit més dubitatiu i angoixat que vulgueu imaginar. Temps era temps, en la tongada dels catorze anys de sequera que s'esllanguiren entre 1960 i 1974, hi havia dues altres expressions que els èxits de les darreres temporades han acabat bandejant. Els seguidors començaven cada lliga amb una il·lusionada professió de fe: "aquest any sí"; fins que, a mitja temporada, la realitat amargant indicava que "aquest any, tampoc".

Anem al camp a patir perquè, en definitiva, demanem massa d'una colla de mercenaris ben pagats que, en general, pensen més amb els peus que no pas amb el cap. Arriben despistats a Catalunya i, llevat d'excepcions que confirmen la regla, no saben de la missa la meitat ni de la història, ni de la singular personalitat del club, ni de la responsabilitat exorcitzant que assumeixen als ulls dels seguidors. Signen contractes milionaris i aprenen quatre banalitats i prou: surten quan toca al balcó del Palau de la Generalitat per cridar "visca el Barça i visca Catalunya", el "sou collonuts" i para de comptar. Una llàstima, fet i fet. Per tot plegat, armats amb la vocació de perdedors de fons, no ens queda altre remei que anar al camp a patir.

Isidor Cònsul